

Suomen tietokirjailijat ry
Hallituskatu 2 B, 3. krs.
00170 Helsinki

LAUSUNTO

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

**Asia: Tekijänoikeustoimikunnan mietintö "Ratkaisuja digiajan haasteisiin"
(Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:2)**

Yleistä

Suomen tietokirjailijat ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa tekijänoikeustoimikunnan mietinnöstä "Ratkaisuja digiajan haasteisiin". Suomen tietokirjailijat ry edistää suomalaista tietokirjallisuutta, valvoo tietokirjailijoiden tekijänoikeudellisia ja taloudellisia etuja, tukee tietoteosten kirjoittajia sekä edistää jäsentensä ammattitaitoa ja -etiikkaa. Suomen tietokirjailijat ry on Suomen suurin kirjailijajärjestö, joka edustaa lähes 2800 oppi- ja tietokirjailijaa.

Suomen tietokirjailijat ry pitää tärkeänä tekijänoikeustoimikunnan mietintöä, jossa on pyritty esittämään vastauksia digiajan tuottamiin tekijänoikeudellisiin haasteisiin TV-, radio- ja sanomalehtiarkistojen käytön osalta, verkkopiratismiin torjumiseksi sekä verkkotallennuspalveluiden ja kaupallisen linkityksen esiin tuomiin kysymyksiin.

Televisio- ja radioyhtiöiden sekä sanomalehtiarkistojen online-saatavuus

Yhteiskunnallisesti, kulttuurisesti, dokumentaarisesti, historiallisesti tai vastaavalla tavalla merkittävien tai arvokkaiden arkistojen saattaminen suuren yleisön saataviin on Suomen tietokirjailijat ry:n mielestä tärkeä yhteiskunnallinen tavoite.

Tekijänoikeustoimikunta on mietinnössään pyrkinyt ratkaisemaan oikeuksien hallinnoinnin sopimuslisenssillä. Sopimuslisenssillä pyritään mahdollisimman kevyeen oikeuksien hallinnointiin tilanteissa, joissa yksilöllinen oikeuksista sopiminen on hankalaa. Sopimuslisenssi on hyvä tapa järjestää radio- ja televisio-ohjelmien lähettäjäyrytysten sekä lehtikustantajien arkistojen uudelleenkäyttöä.

Oikeudenhaltijoiden edustajien ja teosten käyttäjän välisillä neuvotteluilla voidaan turvata teosten tekijöiden oikeuksien toteutuminen. Sopimuslisenssialueen käytännön toteutuksen yhteydessä on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että sopiminen tapahtuu tarkoituksenmukaisessa kokoonpanossa asianomaisten oikeudenhaltijoiden sekä käyttäjäryitysten välillä. Ratkaistaessa arkistojen käyttöä sopimuslisenssin avulla tulee myös ns. ulkopuolisen oikeudenhaltijan asema turvata.

Alkuperäisten tekijöiden moraalisten oikeuksien kunnioittaminen on taattava. Oikeus käyttää uudelleen arkistoituja ohjelmia ei ehdotuksen mukaan koskisi teoksia ohjelmakontekstistaan irrotettuina. Tätä Suomen tietokirjailijat ry pitää oikeana lähtökohtana. Tämän periaatteen toteutuminen tulee varmistaa järjestelmää rakennettaessa. Tekijä on alun perin luovuttanut oikeuden käyttää teostaan osana jotakin ohjelmaa. Teoksen irrottaminen kontekstistaan voisi muodostua tekijän moraalisia oikeuksia loukkaavaksi.

Sopimuslisenssialueen käytännön toteutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että alkuperäisen tekijän oikeus kohtuulliseen korvaukseen turvataan. Tekijä on saattanut sopia teoksensa käyttämisestä käyttäjäryityksen kanssa jo vuosia sitten ja käytöstä maksettu palkkio on kattanut tuolloin käytössä olleet yleisön saataville saattamisen tavat. Korvauksesta sovittaessa ei ole voitu ennakoida tulevaisuuden käyttötapoja, kuten arkistojen saattamista yleisön saataviin. Alkuperäisen tekijän tulee voida hyötyä taloudellisesti vanhojen ohjelmien ja sanomalehtimateriaalin uudelleen käyttämisestä.

Arkistoaineiston saattamisella laillisesti käyttöön voitaneen vähentää myös teosten laitonta käyttöä tietoverkoissa, mitä pidämme tärkeänä tavoitteena.

Verkkopiratismiin torjuminen teleoperaattoreihin kohdistuvalla estomääräyksellä

Digiaika luo uudenlaisia haasteita tekijänoikeuksien suojaamiselle. Verkkopiratismi on aiheuttanut musiikin ja elokuvien taiteenaloilla merkittävää vahinkoa. Tiedostojen laitton lataaminen estää teosten tekijöitä tai tuottajia saamasta työstään kohtuullista korvausta. Se myös kaventaa kulttuuritarjontaa, kun tuotantoa joudutaan kaventamaan lähinnä parhainten myyviin teoksiin ja tekijöihin.

Suomen tietokirjailijat ry tunnistaa verkkopiratismiin riskit myös kirjallisuuden alalla ja pitää ehdotoman tärkeänä, että sitä pyritään torjumaan tehokkain keinoin. Kirjallisuuden osalta verkkopiratismiongelma ei ole vielä ollut yhtä suurta kuin musiikin ja elokuvien alalla, mutta sähkökirjamarkkinoiden kehittyessä uhkat muodostuvat nykyistä suuremmiksi. Sähkökirjamarkkinat eivät Suomen kaltaisella pienellä kielialueella pysty kehittymään lainkaan, mikäli e-kirjojen laitton lataaminen muodostuu laajamittaiseksi.

Suomen tietokirjailijat ry kannattaa tekijänoikeustoimikunnan mietinnön mukaista ehdotusta, jonka mukaan tiedostojen luvattomaan jakeluun voitaisiin puuttua velvoittamalla verkkooperaattoreita estämään pääsy sivuille, joilla tällaista toimintaa harjoitetaan. Teleoperaattorin estomääräys olisi todennäköisesti tehokkain uusi verkkopiratismiin torjuntakeino. Operaattoreilla on usein paras mahdollisuus estää tekijänoikeuden loukkauksen seuraukset estämällä pääsy teki-

jänoikeutta loukkaavaan materiaaliin. Sivustojen ylläpitäjiä ei useinkaan saada tavoitettua, mutta operaattorit ovat oikeudenhaltijoiden tavoitettavissa ja heillä on tekniset mahdollisuudet eston toteuttamiseksi.

Kun estomääräyksen antamisen edellytyksenä ei ole, että sivuston ylläpitäjä saadaan haastetuksi oikeuteen, voitaisiin tekijänoikeuksien loukkaamista estää myös niissä tilanteissa, joissa vastaaja pakoilee. Lisäksi se, että estomääräystä koskeva prosessi voitaisiin laittaa vireille itsenäisesti riippumatta siitä, onko tekijänoikeuden loukkausasia vireillä tai käsitelty, on yhdistyksen mukaan kannatettavaa. Suomen tietokirjailijat ry pitää uhkasakkomahdollisuuden lisäämistä estomääräykseen hyvänä tehostekeinona verkkopiratismiin torjunnassa.

Sananvapauteen, omaisuuden suojaan ja elinkeinonharjoittamisen vapauteen liittyvät kysymykset tulee pitää mielessä lakimuutosehdotuksen jatkokäsittelyssä. Pidämme tärkeänä, että estomääräys toteutetaan tarpeeksi tarkkarajaisena ja yksiselitteisenä, jottei perusoikeuksia rajoiteta kohtuuttomasti. Kohtuullisuusarviointi ja päätöksen oikeasuhtaisuus ovat tärkeitä silloinkin, kun tekijänoikeuksia puolustetaan ja loukkauksia torjutaan.

Tekijänoikeustoimikunnan mietinnössä ei ole otettu kantaa siihen, onko estomääräys tarkoitettu tilapäiseksi vai pysyväksi ja miten määräys mahdollisesti voidaan tulevaisuudessa kumota. Suomen tietokirjailijat ry:n mielestä esityksen jatkokäsittelyssä on syytä ratkaista, mitä tapahtuu, mikäli loukkaustilanne on korjattu esimerkiksi hankkimalla luvat aineistoon tai poistamalla luvaton aineisto, jos sivustolla on sekä laillista että laitonta aineistoa.

Kaupallinen linkittäminen

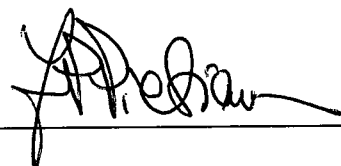
Suomen tietokirjailijat ry pitää tekijänoikeustoimikunnan suorittamaa kaupallisen linkityksen tarkastelemista tärkeänä. Yleisessä tietoverkossa tapahtuvasta linkityksestä on tullut yhteiskunnassa tärkeä tapa välittää tietoa ja monipuolista sisältöä. Samalla se kuitenkin muodostaa haasteita tekijänoikeuksien tehokkaalle toteutumiselle.

Tekijänoikeudellisesti relevantin linkityksen yhteydessä on kiinnitettävä huomiota siihen, mitkä tahot saavat linkitettävästä sisällöstä taloudellista etua. Olisi kestävämpiä, jos aineistosta hyötyisivät korvausta maksamatta sellaiset tahot, jotka eivät ole osallistuneet aineiston valmistamiseen, eivätkä tällä tai muullakaan perusteella omista tietyn materiaalin oikeuksia.

Helsingissä 9.3.2012

Markku Löytönen
Hallituksen puheenjohtaja

Jukka-Pekka Pietiäinen
Toiminnanjohtaja